

Folkeskolens afsluttende prøver i engelsk, tysk og fransk

Aase Brick-Hansen

Læreruddannet, cand. pæd. i engelsk. Lærer og skolekonsulent for fremmedsprog i Brøndby Kommune. Medlem af Undervisningsministeriets opgaveudvalg for engelsk.

De afgangsprøver, vi kender i dag, bygger på folkeskoleloven af 1993, hvor der gives mulighed for at gennemføre afsluttende prøver i engelsk, tysk og fransk ved afslutningen af 9. og 10. klasse. Ved slutningen af 9. klasse kan eleverne vælge i samråd med forældre og skolen at indstille sig til folkeskolens afgangsprøve (FSA), ved slutningen af 10. klasse at indstille sig til 10. klasseprøven eller FSA. En forudsætning er, at eleverne har fulgt undervisningen i det pågældende skoleår.

Lidt historie

Folkeskolens afgangsprøver i engelsk og tysk, som vi kender dem i dag, har ikke ændret sig meget gennem årene; de er baseret på lignende prøver helt tilbage til 1978. Med 93-loven blev der mulighed for at aflægge prøve i fransk

på linie med prøvekravene i tysk. I forbindelse med udviklingsarbejder i fransk havde denne mulighed været givet tidligere, men først fra 1991 med en skriftlig prøve på FSU niveau.

93-loven afskaffede muligheden for at niveaudele eleverne i grundkursus og udvidet kursus, hvilket resulterede i et ændret prøveniveau. Tidligere byggede FSA prøverne på læseplanerne for grundkursusniveau, hvilket betød, at mange elever fik tårnhøje karakterer, men med den nye lov blev dette ændret. Prøveniveauet bygger på læseplanerne for 9. klasse, dvs. det er en målrelateret prøve.

Indtil 1989 bestod de skriftlige prøver af en opgave i fri skriftlig fremstilling og en cloze-prøve, men efter dette tidspunkt består den kun af en fri skriftlig

fremstilling. Eleverne får tre forskellige emner at vælge imellem, f.eks. et fabulerende emne, hvor de ud fra oplæggets tekst og billede skal sætte sig ind i situationen og 'digte' videre på den. Der kan være et emne, hvor eleverne skal bruge deres viden om omverdenen og det fremmedsprogede land, og endelig et oplæg, hvor eleverne kan inddrage deres personlige erfaringer. Med tiden har opgavesættene udviklet sig til farverige produktioner. De skriftlige prøver stilles centralt af ministeriet, der har nedsat et opgaveudvalg for hvert fag til at udarbejde opgaverne. En elevbesvarelse rettes af en beskikket censor og elevens egen lærer.

Hvor står vi nu?

Siden august 2000 er den tidligere folkeskolens udvidede afgangsprøve (FSU) blevet erstattet af 10. klasse prøven, som eleverne nu kan vælge at aflægge mundtligt og / eller skriftligt. Det er endnu for tidligt at udtale sig om, hvorvidt denne ændring vil medføre, at færre elever ønsker at aflægge både den mundtlige og den skriftlige prøve, eller om nogle vil vælge f.eks. kun den mundtlige del. Elever på 10. klasseniveau kan også vælge at aflægge FSA-prøven for første gang eller at gentage den. I så fald vil kun den højest opnåede karakter blive påført prøvebeviset.

Engelsk og tysk/fransk

Som det fremgår af prøvebekendtgørelsen til FSA¹, er forskellen på engelsk og de to tilbudsfag tysk og fransk, at der til engelskprøven stilles krav om kendskab til kultur- og samfundsfor-

hold, og at eleverne kan udtrykke sig mere præcist og nuanceret, men ellers er rammerne de samme.

Vedrørende 10. klasse prøvens mundtlige del stilles der i alle tre fag krav om kendskab til kultur og samfundsforhold; men i engelsk lægges der vægt på, at eleverne kan udtrykke sig præcist og nuanceret, hvorimod tysk og fransk stiller krav til, at eleverne kan udtrykke sig klart, „herunder i det væsentlige sprogligt korrekt“ - store krav til de to sidste sprog. Vedr. den skriftlige del stilles der til engelsk krav om at kunne udtrykke sig hensigtsmæssigt og sammenhængende, og der stilles krav om færdighed i at udtrykke sig forholdsvis præcist og nuanceret.

Tysk / fransk stiller krav om, at eleverne kan udtrykke sig forståeligt og hensigtsmæssigt i en sammenhængende skriftlig fremstilling, der i det væsentlige er sprogligt korrekt. At mange elever opfatter tysk og fransk som vanskelige sprog i forhold til engelsk, kan ses ud af tallene for de elever, der ønsker at aflægge den skriftlige del af 10. klasse prøven. Langt færre elever ønsker at aflægge prøve i tysk eller fransk på 10. klasse niveau. Tallene for 2001 er for engelsk: 21.563, for tysk: 11.133, for fransk: 402. Ligeledes ses der en tendens til, at nogle elever fravælger at aflægge prøve i tysk / fransk efter 9. klasse, men vil vente til 10. klasse, hvor de som tidligere nævnt har mulighed for at aflægge FSA-prøven.

Klare Mål

I foråret 2002 udsendte ministeriet *Klare*

Mål for en række fag, bl.a. engelsk, tysk og fransk. Formålet er at gøre læseplanernes krav mere synlige og til dels mere målbare. Ved en sammenligning sprogfagene imellem fremgår det nu meget tydeligere, at der er forskel på de krav, der stilles til engelsk, og dem der stilles til tysk / fransk, ja man kan sige, at kravene til de to sidstnævnte er blevet nedtonet.

Næsten identiske krav

En revidering af prøvebekendtgørelsens krav kunne være på sin plads. Både lærere og elever giver udtryk for, at kravene til tysk / fransk er for store. Med et tilbageblik på læseplansarbejdet, der førte frem til nye læseplaner i 1995, må man konstatere, at kravene blev formuleret identisk med dem, der stilles til engelsk, hvad der er urealistisk set i forhold til timetal. Dertil kommer mediernes betydning for elevernes tilegnelse af engelsk. Fra 4.-9. klasse er det vejledende timetal for engelsk 17 timer, inkl. 10. klasse 21 timer. For tysk / fransk er det vejledende timetal fra 7.-9. klasse 11 timer, inkl. 10. klasse 15 timer. I realiteten har eleverne færre timer, da der ikke mindst på 8.-10. klassetrin er mange aktiviteter i form af praktik, brobygning, lejrskole, afvikling af skriftlige prøver m.m., hvor den faglige undervisning er aflyst. Det kunne derfor være ønskeligt i stedet for at operere med et vejledende timetal pr. uge at nå frem til en timetildeling baseret på en årsnorm for fagene.

Erfaringer fra prøverne - ønsket om ændringer

Hvert år i november / december udsen-

der ministeriet de såkaldte PEU-hæfter (Prøver-Evaluering-Undervisning), der også lægges på ministeriets hjemmeside.² I disse hæfter findes en sammenkrivning af de beskikkede censorers rapporter vedr. afvikling af prøverne i den forløbne prøvetermin. Det fremgår klart, at der har været stor tilfredshed med engelskprøvernes rammer og krav, hvorimod som nævnt tysk og fransk har følt sig klemte. F.eks. har de 20 minutters forberedelsestid (jfr. prøvebekendtgørelsen) ikke givet problemer for engelsk. Eleverne kan nå både at lytte og læse de ukendte tekster, tage notater samt slå de enkelte ord op, de har brug for, men dette er ikke tilfældet for tysk / fransk, hvor mange elever føler, at de ikke kan nå at sætte sig ind i teksterne.

Selvom prøvebekendtgørelsen giver mulighed for at søge om tilladelse til at indgå i et forsøgs- og udviklingsarbejde, er der meget få lærere, der gennem årene har benyttet sig af dette, hvorfor vi i dag kun står med få forsøg og erfaringer med ændrede prøveformer. Ganske vist er der sket en udvikling i indholdet af prøverne, men rammerne er i høj grad de samme, som vi kender fra 1978. Fra ministeriets side har der derfor været opfordret til både i 1999 og 2000 at indgå i sådanne udviklingsarbejder, men måske er lærernes pressede arbejdssituation medvirkende til, at kun meget få har fulgt opfordringen.

Projektarbejdsformen og prøverne

Med 93-loven fik projektarbejdsformen en central placering, idet der indførtes en obligatorisk projektopgave i både 9. og 10. klasse. For 10. klasses vedkom-

mende er projektopgaven med den nye 10. klasse lov blevet fjernet, og i stedet skal eleverne udarbejde en obligatorisk selvvalgt opgave med udgangspunkt i deres uddannelsesplaner. Projektarbejdsformens mere fremtrædende plads i den daglige undervisning har hos nogle lærere og deres elever medført ønske om at afprøve en mundtlig prøveform, hvor eleverne har mulighed for at samarbejde, at arbejde projektorienteret i forberedelsesfasen og at kunne blive eksamineret parvis eller gruppevis. I engelsk har det fortrinsvis drejet sig om muligheden for en par- eller gruppeprøve med længere forberedelsestid, samt mulighed for at samarbejde og have adgang til alle hjælpemidler, adgang til Internettet mm. Erfaringerne med disse forsøg har hidtil været meget positive.

Hvad eleverne finder positivt i forhold til den traditionelle prøve er:

- at de kan arbejde i deres eget tempo
- at de har mere tid til at sætte sig ind i et materiale
- at de kan hjælpe hinanden
- at de har mulighed for at samarbejde og derved finde flere argumenter til deres fremlæggelse
- at de har tid til at tænke på fremlæggelsen
- at de kan arbejde sammen med en, de kender
- at de tør noget mere, når de kender censor
- at de er mindre nervøse ved fremlæggelsen
- at tidsrammen tre timer til forberedelsen er tilpas.

Det negative er, at der kan være en del

ventetid mellem forberedelse og fremlæggelse. Lærere og censorer har også været positive, men især for læreren er der et stort forberedelsesarbejde. Til den kommende prøvetermin vil man undersøge muligheden for en to timers forberedelsestid og en kortere ventetid for eleverne.

I tysk er også den projektorienterede prøveform også blevet afprøvet, men resultatet er ikke entydigt positivt, da denne prøveform bl.a. kræver, at eleverne kan kommunikere frit på sproget, hvilket mange elever har vanskeligt ved.

Hvor er vi på vej hen?

I slutningen af januar 2002 har et lille antal skoler indsendt ansøgninger om at få tilladelse til at afvikle en anderledes prøveform på 10. klasseniveau. Ansøgningerne ligger tæt op ad de forsøg, der hidtil er foretaget og som er beskrevet udførligt i PEU-hæfterne. For tysk er der desværre kun en enkelt ansøgning, for fransk ingen.

Da man i ministeriet gerne vil have afprøvet flere forskellige prøveformer, har der været tanker om at opfordre skoler til at undersøge forskellige modeller for den mundtlige prøve i engelsk, f.eks. en prøveramme på to timers forberedelsestid med mulighed for at arbejde parvis / gruppevis eller en slags synopsisprøve, hvor eleverne gennem lodtrækning får tildelt et af årets temaer til at uddybe og fremlægge ved den mundtlige prøve. Samtidig har der været planer om at opfordre nogle skoler til at afprøve en skriftlig prøve på 9. klassetrin, men disse tanker

vil evt. først kunne føres ud i livet i løbet af det kommende skoleår.

Men hvis der indføres en skriftlig prøve for engelsk i 9. klasse (FSA), hvilke konsekvenser vil dette medføre for den nuværende skriftlige prøve i 10. klasse? Skal den f.eks. erstattes af en anden prøveform, hvor eleverne prøves i sproglig præcision og nuancering, forhold som formentligt ikke vil blive vægtet væsentligt ved FSA-prøven? Arbejdes der f.eks. hen imod at udvikle prøveformer, der kan rettes mekanisk / elektronisk? Disse spørgsmål er på ingen måde gennemdrøftet eller afprøvet, så der forestår et stort arbejde, inden en ændring kan træde i kraft.

Ministeriet har tidligere meldt ud, at der evt. ville komme en ændring af bekendtgørelsen til skoleåret 2002 / 2003, men ingen forventer, at denne kan være klar til d. 1. august 2002. I stedet for for tidligt at lægge sig fast på nye prøveformer kunne man ønske sig en overgangsordning, så der blev givet valgmulighed mellem den gamle prøveform og en af de nye, således at de indhøstede erfaringer kunne indgå i en ny bekendtgørelse.

Konsekvenser for ændringer af de skriftlige prøver

Skulle man beslutte, at der skal være mulighed for at aflægge en evt. skriftlig prøve i engelsk til FSA, må denne blive et tilbud til eleven, men ikke et krav for at kunne aflægge den mundtlige del af prøven. Ellers vil de svage elever slet ikke have mulighed for at aflægge prø-

ve, da de kun kan klare kravene til den mundtlige del. Disse elever finder vi også i 10. klasse, som eleverne netop har valgt for at blive mere målrettet i deres uddannelsesplaner og at opnå et bedre fagligt standpunkt. Hvis disse elever ikke fortsat har mulighed for kun at aflægge den mundtlige del, vil de så ikke blive tabt i det nye system?

Vedr. den skriftlige del af 10. klasseprøven har der for tysk og fransk været tanker om et mere struktureret prøveoplæg, hvor eleverne skal besvare nogle bundne opgaver. Dette kunne måske bevirke, at flere elever også ville vælge at aflægge den skriftlige del af prøven.

Vejene må skilles

Vi må forvente, at vejene må skilles inden for de næste par år, så prøverne i engelsk ikke længere vil være de samme som i tysk / fransk. Eleverne har en langt bedre sprogfærdighed i engelsk og dette må komme til udtryk i de nye prøveformer. Det ville langt være at foretrække, at systematiske forsøg bliver iværksat, så vi får prøver i alle tre fremmedsprog, der passer til de enkelte sprog og det niveau, eleverne realistisk set kan nå.

Noter

1 Prøvebekendtgørelsen for de enkelte fag kan ses på Sprogforums hjemmeside www.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum/spr23/Brick-bilag.html

2 Prøver, Evaluering, Undervisning, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, Undervisningsministeriet. Findes ligeledes på www.uvm.dk.